

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2012. május 7.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**NEMZETI ERŐFORRÁS
MINISZTERIUM**

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Félpont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Az 1., 5., 7., 10. feladatban csak a javítási-értékelési útmutatóban szereplő megoldás fogadható el.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

*Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!
Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.*

Nemzeti olvasókönyv

Közreadja Lukácsy Sándor

Előjáróban

(1) Elmondom, hogyan keletkezett ez a könyv.

1984-ben egy rádióinterjúban arról beszéltem, miként állunk ma a nemzeti tudattal. Rosszul, mondtam. A nemzet évről évre fogy, a nemzeti tudatot pedig fogyasztják. Iskola, könyvkiadás, sajtó nem tesznek eleget azért, hogy a nemzeti tudatnak tápláléka legyen. Állandósul és növekszik a panasz: egyre kevésbé ismerjük történelmünket, a hazai irodalmat és művészetet; értékek, melyek az összetartozás érzését s a jogos nemzeti büszkeséget ébren tarthatnák, kallódnak és veszendőbe mennek.

Szembeszökő módon tapasztaltam ezt egy antológia szerkesztése közben. Az volt a dolgom, hogy XVIII–XIX. századi magyar irodalmi, publicisztikai s egyéb szövegekből állítsak össze gyűjteményt külföldi olvasók számára. Hogy lássák: él itt egy nép, mely történelme mostoha évszázadai alatt értékeket tudott teremteni a maga és a nagyvilág számára. Mi sem könnyebb, vélhettem volna, mint berendezni ezt a nemzeti kirakatot. Hiszen csak le kell emelni a polcról néhány tucat könyvet s föllapozni azokat a passzusokat, melyekből összeáll szellemi önarcképünk, az értéktár, melyet csendes méltósággal mutathatunk föl: ezt tettük, ezek vagyunk.

(2) Kiderült, hogy a dolog nem ilyen egyszerű. A szemelvényeket fáradtságos munkával kellett összekeresgélmem, mert nemhogy közkézen forognának, nagy részük ritka kiadványok, soha újra nem nyomtatott editio princepsok [első kiadások] lapjain, régi folyóiratok hasábjain lappang. A nemzeti értékek nagy temetőjében.

Több példát mondtam erre a rádióban, most csak egyet. Salamon Ferenc 1865-ben kiadott egy könyvet, *Török hódoltság Magyarországon* a címe. Ebben egy helyt arról ír, hogy a török, egy-két fürdön, dzsámin kívül semmit sem épített nálunk, Buda várát is romladozni hagyta. Mi az oka ennek a tunyaságnak? Némely germán szerző azt állította, hogy a restség a törökök faji tulajdonsága. Salamon Ferenc szerint nem; az ok az életkörülményekben, a megszállók intézményeiben rejlik.

Íme egy magyar, aki alighogy találkozott a fajelmélet első megnyilatkozásaival, vitába szállt, veszélyt jelzett és tiltakozott. Ha emlékezetben tartjuk szégyenünket, hogy voltak később, akik gyilkos kezet emeltek a fajelmélet nevében, nem igazságtalanság-e megfeledkezni arról, ami érdemünk? De mi szeretünk megfeledkezni: Salamon Ferenc művének, melyet tankönyveinkben kellene idézni, nincs új kiadása.

(3) Fölvettem persze a szép és fontos passzust gyűjteményembe, de ez csak idegen nyelven fog megjelenni, a magyar olvasónak nem lesz hasznára. Szükség volna, mondtam a rádióban, egy hazai gyűjteményre, mely tartalmazná azokat a szövegeket, melyeknek ismeretét egészséges nemzeti tudat nem nélkülözheti. Egy könyvre, melyből ki-ki megtudhatná, milyen időtálló és parancs értékű gondolatokat hagyományoztak ránk elődeink e földről, népéről és történelméről, a társadalmi lét vezéreszméiről, a közéleti viselkedés normáiról. Szükség volna egy nemzeti olvasókönyvre.

Szavaimnak nagy visszhangja támadt. Levelek, telefonhívások, ismeretlenektől is. Volt, aki azt írta, odaadná egyhavi fizetését, hogy megvehesse a nemzeti olvasókönyvet...

A *Nemzeti olvasókönyv* elkészült, és nem kerül egyhavi fizetésbe.

*

(4) Most pedig elmondom, mi az, amit nyújt, és hogyan kell használni.

Ez a könyv nem a legszebb magyar versek és prózaszemelvények gyűjteménye. Ilyen antológia van elég. A *Nemzeti olvasókönyv* jellege és rendeltetése más.

Az antik legenda szerint a cumaei jósnő megjelent Tarquinius római király előtt, és kilenc könyvet kínált neki megvételre. A király sokallta az árat, erre a szibilla elégetett három könyvet, majd újra hármat; végül a király a teljes összegért vette meg a maradék három darabot. Nem csinált rossz vásárt: a jóskönyvekben a római nép sorsa volt megírva. A becses iratokat a Capitolium templomában helyezték el.

A *Nemzeti olvasókönyv*: néhány lap a magyarság szibillakönyveiből. Az van benne, amiért bármekkora fizetség sem sok: gondolat és útmutatás. Csupa olyan szöveg, amely szükséges alkotórésze a nemzeti önismeretnek, s egyszersmind jelzi a hazai gondolkodás csúcsait.

(5) Csak magyarul írt szövegekből válogattam, a XVI. századtól a XX. századig. Mivel könyvem nem szokványos antológia, arányai nem értékjelző minősítések, szerzői listája nem kíván protokolláris teljességet. Olyanokat szólaltattam meg (s annyiszor), akiknek van (kinek többször, kinek kevesebbszer) korukon túlmutató, általános érvényű mondanivalójuk a nemzet számára.

(6) A szemelvényeket tárgykör szerint csoportosítottam. Nyitányul a kis népek szorongató dilemmája hangzik el: *lenni vagy nem lenni?* Ezután tizenkét fejezet érvel a megmaradás mellett, s tanít arra, mi kell a megmaradáshoz:

1. a hazai föld szeretete;
2. történelmi tudat;
3. nemzeti önismeret;
4. ragaszkodás az anyanyelvhez;
5. nemzeti sajtóságaink megóvása;
6. európai szellemmel párosult hazafiság;
7. szabadság és demokrácia;
8. a szabad szó csorbítatlan joga;
9. béke és barátság minden néppel;
10. haladás, reformok – ha kell, forradalom – által;
11. áldozatvállalás és tiszta közéleti erkölcs; végül
12. a szorongatások közepette is erőt adó remény.

Minden fejezet (kivéve a könyv nyitányát, melynek kitüntetett helye van, mert az egész szöveggyűjtemény vezérgondolatát foglalja magában) verssel kezdődik, mint zenemű a hangnemet meghatározó főtémával; ezután következnek a prózaszemelvények. A fejezetek címét az idézett szövegekből választottam.

(7) Tolsztoj készített annak idején egy népi antológiát: az év minden napjára egy-egy rövid tanítást. Ilyesféle mindennapinak szánom én a *Nemzeti olvasókönyvet*. Jól teszi, aki nem egyhuzamban pörgeti végig; ez a könyv lassú olvasásra, meg-megállapodó töprengésre való. Tizenkét fejezete bőséges szellemi táplálék az esztendő tizenkét hónapjára. Aztán újra lehet kezdeni, előlről.

A cumaei szibilla könyvei jóslatokat tartalmaztak. Ma nem hiszünk jóslatokban; a *Nemzeti olvasókönyv* a múltat idézi fel, hajdan volt nagyjainktól közöl gondolatokat. Mégis a jövő könyve ez, mert miként Bajza mondotta: „A történetírásból meg kell tanulnunk ismét történetet, éspedig jobbat csinálnunk.”

Forrás: *Nemzeti olvasókönyv*. Gondolat, 1988. 7–10.

1. Állítsa időrendi sorrendbe a *Nemzeti olvasókönyv* létrejöttének menetét! Kezdje a legkorábbi eseménnyel! A megfelelő sorszámot (1–7-ig) írja a megállapítások mellé! (1; 2; 3)

Megállapítás	Sorszám
Lukácsy Sándor 1984-ben rádióinterjút adott.	5.
A szemelvények fellelése nehézségeket okozott.	3.
Felkérték a szerzőt külföldi olvasók számára készítendő antológia összeállítására.	1.
Az antológia összeállítása – előzetesen – nem igényelt komolyabb elmélyülést.	2.
A szerző az idegen nyelvi antológiában közölte Salamon Ferenc írását.	4.
Az előadás élénk visszhangot keltett.	7.
Szükség lenne a ránk hagyományozott gondolatok közkinccsé tételére magyar nyelven is.	6.

Adható: 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyes sorszám: 1 pont.

2. Hasonlítsa össze a Lukácsy Sándor által összeállított két antológiát a szövegben szereplő közlések alapján! (1; 3; 5)

	A korábban készült antológia	Az 1988-as antológia
A válogatás időkerete	XVIII–XIX. század	XVI–XX. század
A célzott olvasók	külföldi / idegen nyelvű	magyar / hazai
A szövegek eredeti nyelve	magyar	magyar
Szövegműfajok, szövegtípusok	irodalmi, publicisztikai, egyéb	vers / költemény, prózaszemelvény

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A hibátlanul kitöltött sorért adható: 1 pont.

3. A *Nemzeti olvasókönyv* nyitánya a *lenni vagy nem lenni?* dilemmáját felvető írás. Kitől származik, származhat a szöveg? Húzza alá a megfelelő választ, majd az *Előljáróban* közölt információk alapján indokolja döntését! (5)

a) William Shakespeare

Kosztolányi Dezső

b) Indoklás: *Csak magyarul írt szövegekből válogattam* / Magyar nyelvű a szerző / Közvetett módon kizárható, hogy William Shakespeare a szöveg szerzője

Adható: 2, 1, 0 pont.

Az a) részfeladatra adható: 1, 0 pont.

A b) részfeladatra adható: 1, 0 pont.

4. Miként épül fel a *Nemzeti olvasókönyv* egy-egy fejezete? A szöveg információi alapján egészítse ki a mondatokat! (6)

a) A fejezet címe vagy a *versből* / *költeményből* vagy a *prózaszemelvényekből* kerül ki.

b) A cím után következő *vers* / *költemény* a főtémát vetíti előre.

c) Ezután következnek a témát kifejtő *prózaszemelvények*.

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Az a) részfeladatért adható: 2, 1, 0 pont.

A b) és c) részfeladatért feladatonként adható: 1, 0 pont.

5. Rendelje a *Nemzeti olvasókönyv* alábbi fejezetcímeihez a következő, a szövegben szereplő tárgykörök sorszámát! (6) Minden sorba csak egy számot írjon!

- 2. történelmi tudat
- 5. nemzeti sajtóságaink megóvása
- 7. szabadság és demokrácia
- 11. áldozatvállalás és tiszta közéleti erkölcs
- 12. a szorongatások közepette is erőt adó remény

A <i>Nemzeti olvasókönyv</i> fejezetcíme	A szövegbeli tárgykör sorszáma
Nemzetünk életkönyve	2.
Szabad nép tesz csuda dolgokat	7.
Istenem és lelkiismeretem előtt	11.
Itt élned, halnod kell	12.
Nemzetiségünk nem elidegeníthető	5.

Adható: 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyes sorszám: 1 pont.

6. Adja meg az alábbi fogalmak szövegbeli magyar megfelelőjét!

a) szibilla: jósnő

b) passzus: szemelvény / részlet / idézet / bekezdés

c) antológia: gyűjtemény / összeállítás / szöveggyűjtemény / válogatás

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyes jelentés: 1 pont.

7. Igaz vagy hamis? A megfelelő I vagy H betűjelet írja a megállapítások mellé!

Megállapítás	I / H
A <i>Nemzeti olvasókönyv</i> csak a legjelentősebb költőktől és íróktól közöl gondolatokat.	H
A kötet tartalmazhatja a <i>Halotti beszéd és könyörgés</i> (1300 k.) részletét is.	H
Janus Pannonius <i>Pannónia dicsérete</i> című epigrammáját fordításban közli.	H
Táncsics Mihály akár több idézettel is szerepelhet, mint Petőfi Sándor.	I
Lukácsy Sándor a szövegek fellelhetőségének nehézségét a rádióban csak Salamon Ferenc példájával igazolta.	H
A <i>Nemzeti olvasókönyv</i> összeállításakor már támaszkodhatott a szerző a külföldieknek készült antológiára.	I

Adható: 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helytálló betűjel: 1 pont.

8. Hány idézetet, tanítást tartalmaz / tartalmazhat Tolsztoj, illetve Lukácsy Sándor kötete? Értelmezze az aláhúzott kifejezéseket! Teljes mondatral válaszoljon! (7)

a) Tolsztoj készített annak idején egy népi antológiát: az év minden napjára egy-egy rövid tanítást.

A kifejezés jelentése: Annyi, ahány nap van egy esztendőben / Az idézetek száma 365/366

b) Ilyesféle mindennapinak szánom én a *Nemzeti olvasókönyvet*.

A kifejezés jelentése: Az idézetek száma pontosan nem határozható meg / Számuk magas lehet, de nem tudjuk pontosan / Csak a fejezetek számát tudjuk, az idézetekét nem

Adható: 2, 1, 0 pont

Részfeladatonként adható: 1, 0 pont.

Csak teljes közlésértékű mondatért adható 1 pont.

9. A szövegből vett kifejezésekkel fejezze be az alábbi mondatokat! (4; 5)

a) A hagyományos összeállításokkal szemben a szerzők névsora nem tükröz *protokolláris teljességet*.

b) A szerzők kiválasztásának egyetlen szempontja az volt, hogy *legyen korukon túlmutató, általános érvényű mondanivalójuk a nemzet számára*.

c) Tarquinius mégis jó üzletet kötött, hiszen a *jóskönyvekben a római nép sorsa volt megírva*.

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

Részmegoldásonként adható: 1, 0 pont.

Csak hibátlan megoldásért adható pont.

10. Állapítsa meg, hogy az alábbi idézetek a *Nemzeti olvasókönyv* melyik tárgyköréből származnak! Írja a tárgykör sorszámát az idézetek után! (6)

a) A magyar nyelv a Tiszához hasonló kanyarulatokkal vándorolt útján. Növekedett, szélesedett, gyarapodott. Kis mécsék égtek, amelyek világánál költők hajoltak a pergamen felé, és ötvösök módjára csiszolták a nyelv ékköveit. (*Kriúdy Gyula*, 1915)

A tárgykör sorszám: 4. (*ragaszkodás az anyanyelvhez*)

b) Nekünk, magyaroknak a Tisza a nemzeti folyónk, de ezt a nagy, nyugodt, veszedelmes Dunát is szeretjük. Legjobban a vadregényes szakaszai vonzanak, Visegrád környéke, melyet magyar Wachau-nak mondanak a nálunk járó németek; én magam mindamelllett az egyszerű és lapos dunai tájakat sem untam soha. (*Szabó Lőrinc*, 1942)

A tárgykör sorszáma: 1. (*a hazai föld szeretete*)

c) Erejének és tehetségeinek szabad kifejtésére egyenlő joggal bír minden egyes, amennyiben ez másoknak szabad kifejlődését nem akadályozza. Ugyanezen jog illeti mindenik nemzetiséget, s ebben áll *nemzeti jogosultsága*. (Eötvös József, 1851)

A tárgykör sorszáma: 9. (*béke és barátság minden néppel*)

d) Mi hasznára volna az emberi nemzetnek a gondolkodásban és írásban természettől ajándékozott szabadsága, hogyha a tudós pennáknak nem szabad volna gondolatjaikat másokkal is közleni s közönséggé tenni, éppen olyan volna az, mint a véka alá rejtegetett égi szövetnek. (Decsy Sámuel, 1790)

A tárgykör sorszáma: 8. (*a szabad szó csorbítatlan joga*)

Adható: 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyes megoldás: 1 pont.

SZÖVEGALKOTÁS

Nyelvi és szerkezeti szempontból értékelni csak az adott három téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több (két vagy három) szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg szövegalkotási feladatot, az adott feladatra kapott pontszáma 0.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. (A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott szakszerűség nem kritériuma a maximális pontszámnak.)
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 20 pont), a szerkezetre (elérhető: 20 pont) és a nyelvhasználatra (elérhető: 20 pont) adható pontok három teljesítménytartományát. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

ÉRVELÉS, EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS**TARTALMI KIFEJTÉS**

	témataratás (megfelelés a feladatnak, szempontoknak, szövegbázisnak; problémaérzékenység)	állítások jellege (világismeret, gondolkodási kulturáltság)	tárgyszerűség (műveltség, tájékozottság)
20-15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - megfelelés a választott témának, címnek, feladatnak - tartalmas kifejtés - gondolati érettség - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - a feladattól függően: személyes álláspont megfogalmazódása 	<ul style="list-style-type: none"> - releváns példák, hivatkozások - hihető, meggyőző állítások - kifejtett állítások - a témának, feladatnak megfelelő mennyiségű állítások 	<ul style="list-style-type: none"> - megfelelő tárgyi tudás és tájékozottság - az ismeretek helyénvaló alkalmazása - indokolt hivatkozás vagy idézés
14-9 pont	<ul style="list-style-type: none"> - lényegében megfelel a választott témának, címnek, feladatnak 	<ul style="list-style-type: none"> - témához tartozó és attól eltérő kijelentések váltakozása - nem kellően meggyőző példák (<i>pl. az érvek nem mindig támasztják alá a kellő mértékben az állításokat</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - zömükben helytálló tárgyi elemek - nem kellő mélységű és részletességű tudás - tárgyi, fogalmi félreértések
8-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - eltérés a témától, címtől, feladattól - feltűnő tartalmi aránytalanság (<i>pl. életrajz a műértelmezés rovására</i>) - konkrét kifejtés helyett általánosságok 	<ul style="list-style-type: none"> - kevés releváns példa, utalás - ismétlődések - gyenge vagy hibás állítások 	<ul style="list-style-type: none"> - hiányos tárgyi tudás - tárgyi, fogalmi tévedések

A SZÖVEG MEGSZERKESZTETTSÉGE

	felépítés, műfajnak való megfelelés	koherencia, arányosság, tagolás	terjedelem
20-15 pont	- megfelel a feladatban megjelölt műfajnak, a témának, a gondolatmenetnek - logikus, tudatos felépítés - az állítások/gondolati egységek világos kapcsolódása	- van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek és arányosak - jól tagolt bekezdések - globális és lineáris kohézió megvalósulása	- az elvárt terjedelemnek megfelelő
14-9 pont	- helyenként következtelen felépítés - indokolatlan gondolatmenetbeli váltások - a részek közti összefüggés nem mindig világos (<i>pl. bizonytalanság a nyelvi kapcsolóelemek használatában</i>)	- van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek, de aránytalanok vagy formálisak (<i>pl. túl hosszú vagy a feladathoz nem szorosan kapcsolódó bevezetés</i>) - egyenetlenség lényeges és lényegtelen elválasztásában (<i>pl. elhagyható bekezdések</i>)	- főlegesen hosszú
8-1 pont	- széteső írásmű: • lényegét tekintve zavaros gondolatmenet (<i>pl. csapongás, ismétlődések</i>) • nem halad meghatározható irányba • az író „elvész” a dolgozatban	- hiányzó vagy álbevezetés / álbefejezés - a főbb szerkezeti részek nem különülnek el egymástól - szövegösszefüggésbeli hiányosságok (<i>pl. alanyváltás</i>) - hiba, hiányosság a kohéziót megteremtő eszközök (<i>pl. kötőszók, névmások</i>) használatában	- kirívóan rövid

NYELVI MINŐSÉG

	nyelvi norma, hangnem, stílus	mondat- és szövegalkotás	szókincs
20-15 pont	- egészében megfelel a témának, a helyzetnek; az esetleges személyes véleménynyilvánításnak	- témának megfelelő változatosságú - gördülékeny, élvezetes, választékos	- szabatos, árnyalt, választékos - szakkifejezések helyes használata
14-9 pont	- lényegében megfelel a témának, a helyzetnek	- nem elég változatos - helyenkénti nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)	- olykor a köznyelvitől eltérő (<i>pl. szleng</i>)
8-1 pont	- csak részben felel meg a témának, a helyzetnek	- szintelen, igénytelen (<i>pl. egyszerű mondatok túlsúlya</i>) - dagályos - gyakori a nyelvi-nyelvtani hiba	- szegényes - tartalmi jellegű szótévesztés

ÉRVELÉS

[...] elegendem van azokból az emberekből, akik meghalnak egy eszméért. Én nem hiszek a hősiességben, mert tudom, hogy az könnyű dolog, és rájöttem, hogy gyilkos.

Forrás: Albert Camus: *A pestis*. Bp., Magvető, 1962. 188.

Albert Camus regényének hőse állást foglal a heroikus életfelfogással, magatartással szemben. Fejtse ki egyetértő és / vagy vitázó véleményét erről az álláspontról! Érvelésében mutasson be három olyan irodalmi alakot, akinek a magatartásával alá tudja támasztani megállapításait!

A megoldás értékelésekor nem lehet szempont a válasz egyetértő vagy tagadó jellege. Kizárólag az érvelés nyelvi minősége, a gondolatmenet kidolgozottsága, megszerkesztettsége és a példák felhasználásának módja vehető figyelembe a pontozásnál.

Néhány lehetséges hivatkozás

a) a szöveg álláspontja mellett:

Homérosz: *Odüsszeia* (Odüsszeusz mint Akhilleusz ellentéte)

Ibsen: *A vadkacsa* (Gregers Werle mint negatív alak)

Brecht: *Kurácsi mama és gyermekei*

Beckett: *Godot-ra várva*

Hašek: *Svejk*

Ottlik Géza: *Iskola a határon*

Örkény István: *Tóték; Pisti a vérzivatarban*

Hrabal: *Sörgyári capriccio*

b) a szöveg álláspontjával szemben:

Homérosz: *Iliász*, valamint a nagyeposz műfaji hagyománya

Szophoklész: *Antigoné*

Szentek legendái (pl. mártírszentek)

Shakespeare: *Hamlet; Lear király; Coriolanus; Julius Caesar* stb.

Zrínyi Miklós: *Szigeti veszedelem*

Walter Scott: *Ivanhoe*

Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai; Egy magyar nábob*

Gárdonyi Géza: *Egri csillagok*

Hemingway: *Az öreg halász és a tenger; Akiért a harang szól*

Egy mű értelmezése

Értelmezze Arany János balladáját! Vizsgálja meg a szerkezet és az előadásmód sajátosságait! Értékelje a bűn és büntetés, bűnhődés motívumát!

Arany János: *Tetemre hívás*

A radványi sötét erdőben

Halva találták Bárczi Benőt.

Hosszu hegyes tőr ifju szivében;

„Ime, bizonyság Isten előtt:

Gyilkos erőszak ölte meg őt!”

Kastélyba vitette föl atyja,

Ott letevék a hús palotán;

Ki se terített,* meg se mosatja:

Vérben, ahogy volt, nap nap után

Hever egyszerű ravatalán.

Állata őrzeni négy alabárdost:

„Lélek az ajtón se be, se kil...”

„Hátha az anyja, szép huga már most

Jönne siratni?” – „Vissza neki;*

Jaj, ki parancsom, élve, szegi!”

Fojtva, teremről rejti teremre

Halk zokogását asszonyi bú. –

Maga, pecséttel, „hívja tetemre”

Kit szemre vesz, ölyvként, sanda gyanú:

Legyen a seb vérzése tanú.

A palotát fedi fekete posztó,

Déli verőn sem süt oda nap;

Áll a tetemnél tisztí *pörszítő**,

Gyertya, fészület, kánoni pap*:

Sárga viaszfényt nyughelye kap.

„Jöjjenek ellenségi, ha voltak!”

Jó, kit az apja rendre nevez

Híába! nem indul sebe a holtnak

Állva fejénél az, vagy emez:

„Gyilkosa hát nem ez... újra nem ez.”

„Hát ki?...” riad fel Bárczi sötéten,

„Boszulatlan nem foly ez ősi vér;

Ide a gyilkost!... bárha pecsétem

Váddal az önnön szívemig ér:

Mindenki gyanús nekem, aki él!”

„Jöjjenek úgy hát ifju barátí!”

Sorra belépdél sok dalia:

Fáj nekik a hőst véribe’ látni,

S nem harc mezején elomlania.

Erre se vérzik Bárczi fia.

„Jöjjön az udvar! apraja, nagya...
 Jöjjön elő Bárc, a falu, mind!”
 Megkönyezetlen senki se hagyja,
 Kedves urára szánva tekint.
 Nem fakad a seb könnyre megint.

„Jöjjön az anyja! hajadon húga!”
 Künn a leány, már messze, sikolt;
 Anyja reárogy, öleli bűgva:
 Mindre nem érez semmit a holt:
 Marad a tört vér – fekete folt.

„Jöjjön utolszor szép szeretője,
 Titkos arája, Kund Abigél!”
 Jő? – szeme villan s tapad a *tőrre*;
 Arca szobor lett, lába gyökér.
 – Sebből pirosan buzog a vér.

Könnye se perdül, jajja se hallik,
 Csak odakap, hol fészkel az agy:
 Iszonyu az, mi oda nyilallik!..
 Döbbenet által a szív ere fagy:
 „Lyányom, ez ifjú gyilkosa vagy!”

Kétszeri mondást – mint lebüvölten –
 Hallgat el, aztán így rebegi:
 „Bárczi Benőt én meg nem öltem,
 Tanum az Ég, s minden seregi!
 Hanem e tört *én* adtam neki.

Bírta szivem’ már hű szerelemre, –
 Tudhatta közöttünk nem vala gát:
 Unszola mégis *szőval* »igenre«,
 Mert ha *nem*: ő kivégzi magát.
 Enyelgve adám a tört: nosza hát!”

S vadul a sebből a tört kiragadja,
 Szeme szokatlan lángot lövell,
 Kacag és sír, s fennvillogtatja
 S vércse-visongással rohan el,
 Vetni kezét rá senki se mer.

Odakinn lefut a nyílt utca során,
 Táncolni, dalolni se szégyell;
 Dala víg: „Egyszer volt egy leány,
 Ki csak úgy játszott a legénnyel,
 Mint macska szokott az egérrel!”

(1877)

Szövegmagyarázat:

Tetemre hívás – „A középkori istenítélet egy neme, midőn a gyilkosság gyanújában levőket a meggyilkolt holtteste fölé állították, hogy az újra megjelenő vér bűnös voltukat bizonyítsa. Istenítéleteknél hazánkban egyházi részről a káptalanok ügyeltek föl; világi részről a pristaldus nevű tisztviselő járt el. Ezért van jelen költeményben egy kanonok s az itt (minden további igény nélkül a név helyes voltára) pörosztónak mondott pristald. Ha a ballada, céljához képest, a tetemre hívás törvényes szokásain netalán túlment: költeményben ezt megbocsáthatónak vélte – a szerző.” Arany János címmagyarázata.

Ki se terítetteti – föl se ravatalozza.

Vissza! Neki – „Annyi, mintha azt mondaná: Ha anyja, nővére jönne is, kiáltsatok rá, parancsoljátok neki: Vissza!” Arany utólagos jegyzete a költeményhez.
pörosztó – „A régi *pristaldust* értem alatta. Különbözik a szláv szó magyar hangzása valószínűleg a *Birizdó* (*pristav*) családnévben maradt fenn.” Arany jegyzete a Kaposos könyvben.
kánoni pap – kanonok.

Forrás: *Arany János összes költeményei I.* Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Szilágyi Márton. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 490–492. o.

Lehetséges tartalmi elemek:

- a balladát az egyszólamú történetmondás, az egyenes vonalú cselekményvezetés jellemzi
- az eseménysor az első sorok tényrögztítésétől kitérők nélkül halad a végkifejlet felé
- a cselekményvezetés dramaturgiája a tetemrehívás középkori szokására épül
- a történetmondás feszültségét részben az adja, hogy a tetemrehívás folyamán a gyanú egyre közelebbi hozzátartozókat érint
- a történetmondás másik jellegzetes feszültségkeltő eljárása a dramatikus, kihagyásos szerkesztés
- a ballada helyszíneit az első sorban megadott sötét szín uralja
- az apa – aki önmagát és környezetét sem kíméli – a latolgotást nem tűrő földi igazságszolgáltatás jelképévé válik
- a balladát hosszan az apa megszólalásai szervezik, melyeknek sora megszakad Kund Abigél megvádolásakor
- az apa igazságkeresése egyszerre kelt együttérzést és félelmet környezetében és a befogadóban
- ez a szerkesztésmód arra utal, hogy a földi igazságszolgáltatás érvénye a bűn felderítésére korlátozódik, a büntetés már túl van hatáskörén
- a zárlat Aranynak a bűnről vallott erkölcsi világlképét tükrözi
- az utolsó hat versszak a bűnhődés történetét jeleníti meg
- a bűnhődés nem a külső büntetés elviseléséből, hanem a büntudat érzéséből fakad
- a mű szerkezetében erre utal, hogy Kund Abigél vallomása a ballada leghosszabb szereplői megszólalása
- a történet utolsó cselekményegységét a lelkiismeret-furdalás tébolyba fordulása alkotja, melyet – egyfajta groteszk, nyilvános vezeklésként – Kund Abigél csúfondáros dala rekeszt be

Összehasonlító elemzés

Hasonlítsa össze Karinthy Frigyes *Tanár úr kérem* című kötetének két karcolatát! Elemezze az elbeszélői nézőpontból fakadó azonosságokat és különbségeket; mutassa be a tanárnak és az osztálytársaknak a címszereplőkhöz való viszonyát!

A jó tanuló felel

A jó tanuló az első padban ül, ahol hárman ülnek: ő a középen, a jó tanuló, Steinmann. Az ő neve nem tisztán egy ember jelzésére szolgál; – szimbólum ez a név, ahány fiú az Osztályban, annyi apa ismeri otthon ezt a nevet. „A Steinmann miért tudja megtanulni?” kérdezi otthon harminckét apa harminckét fiútól. „Kérd meg Steinmant, hogy magyarázza meg”, mondja az apa, és a fiú valóban megkéri a Steinmant. A Steinmann mindent tud előre, még mielőtt megmagyarázták volna. Matematikai lapokba dolgozik, és titokzatos szavakat tud, amiket csak az egyetemen tanítanak. Vannak dolgok, amiket mi is tudunk, de ahogy Steinmann tudja, az a biztos, az az egyedüli helyes, az az Abszolút.

Steinmann felel.

Ez különleges, ünnepélyes pillanat. A tanár sokáig nézte a noteszt; halálos feszültség remeg az Osztály felett. Mikor később a francia Rémuralom történetét olvastam, mikor a Bicêtre* foglyai közül előszóltják a halálraítélteket: mindig így tudtam csak elképzelni. Az agyak utolsó, véres erőfeszítésben kapkodnak lélegzet után – még van két másodperc, azalatt mindenki villámgyorsan elmondja magában a mértani haladvány tételeit. Tanár úr, én készültem, mondja az ember magában. Tanár úr, fiam tegnap gyöngékedett. Az egyik lehajol a füzeté fölé, mint a strucc, hogy ne lássák. A másik merőben szembenéz a tanárral, szuggerálja. A harmadik, idegember, egészen elernyed, és behunyja a szemét: hulljon le fejére a bárd. Eglmayer, az utolsó padban egészen elbújik Deckmann háta mögé, ő nincs is itt, köszönöm szépen, nem tud semmiről, őt írják be a hiányzók közé, töröljék ki az élők sorából, őt felejtsek el, béke poraira, ő nem akar részt venni a közélet küzdelmeiben.

A tanár kettőt lapoz, a *K* betűnél lehet – Altmann, aki az év elején Katonára magyarosította a nevét, e percben mélyen megbánta ezt az elhamarkodott lépést. De aztán nagyot lélegzik: egyszerre megállnak, és a tanár becsukja a noteszt.

– Steinmann! – mondja egészen halkán és kivételesen.

Nehéz, felszabadult sóhaj. Kivételes, ünnepélyes hangulat. Steinmann gyorsan feláll – a mellette ülő kiugrik a padból, szerényen és udvariasan áll, míg a jó tanuló kimászik a padból: mint egy testőr, néma és mellékes, dekoratív szereplője egy nagy eseménynek.

Maga a tanár is ünnepélyes. Oldalt ül le a székre, és összetett ujjakkal gondolkodik. A jó tanuló a táblához megy, és kezébe veszi a krétát. A tanár gondolkodik. A jó tanuló erre felkapja a spongyát,** és sebesen törölni kezdi a táblát: ebben végtelen előkelőség és önérzet van, ezzel azt akarja jelezni, hogy ő ráér, hogy neki nem kell most törni a fejét, ő nem fél, ő mindig készen van, ő addig is, míg a felelés kezdődik, valami hasznosat akar csinálni a társadalomnak, ő ráér gondolni a köztisztaságra és az emberiség békés fejlődésére, és letöröli a táblát.

– Hát – mondja a tanár, és gondolkodva húzza a szót –, majd valami érdekes példát veszünk... A jó tanuló udvariasan és végtelen megértéssel köhög. Természetesen, valami érdekes példát, az érdekes helyzetnek megfelelőt. Most úgy néz a tanárra, komolyan és melegen, mint egy szép grófnő, akinek egy gróf megkérte a kezét, és mielőtt válaszolna, megértéssel és rokonszenvvel mélyen a gróf szemébe néz, jól tudva, hogy e tekintet elbűvöli a grófot, s a gróf remegő boldogsággal sejtí, hogy a válasz kedvező lesz.

– Vegyünk egy kúpot... – mondja a gróf.

– Egy kúpot – mondja Steinmann, a grófnő. De már ezt is úgy tudja mondani, ez a Steinmann, annyi megértéssel, olyan okosan: csak ő tudja, *mennyire* kúp az, amit veszünk. Én, Steinmann, a legjobb tanuló az egész osztályban, veszek egy kúpot, mivel engem, mint az erre legalkalmasabbat, megbízott a társadalom. Még nem tudom, miért vettem a kúpot, de nyugodtak lehettek mindannyian, bármi történéjk ezzel a kúppal, én is ott leszek a helyemen, és megbirkózom vele.

– Különb – mondja a tanár hirtelen –, vegyünk inkább egy csonka gúlát.

– Csonka gúla – ismétli a jó tanuló, ha lehet még értelmesebben. Ő a csonka gúlával éppen olyan határozott, barátságos, bár fölényes viszonyban van, mint a kúppal. Mi neki egy csonka gúla? Ő nagyon jól tudja, őt nem lehet félrevezetni, a csonka gúla is csak olyan gúla, mint más, normális gúla, egyszerű gúla, amilyent egy Eglmayer is el tud képzelni – csak le van vágva belőle egy másik gúla.

A felelés rövid ideig tart. Félszavakban beszélnek egymással, értik egymást, lassanként intim dialógus alakul ki a tanár és a jó tanuló közt: mi már nem is értjük, ez az ő kettejük dolga, két rokon lélek, mely itt előttünk egyesül, a differenciálegyenletek éteri légkörében. Egy mondat közepén eszmél rá a tanár, hogy miért is beszélgetnek ők, hogy ez felelés, az előmenetel megítélése. A jó tanulónak be se kell fejezni ezt a mondatot. Minek befejezni? Maradt-e szemernyi kétség afelől, hogy be tudja fejezni?

A jó tanuló szerényen és illedelmesen ül le. A következő percben már roppant érdeklődéssel figyeli a következő felelő szánalmas dadogását: egy szónál gúnyosan és diszkréten elmosolyodik, és a tanár tekintetét keresi lopva, hogy még egyszer összenézzen vele, és a tanár lássa, hogy ő, bár nem szól, arcizma se rándul: e gúnyos mosolyban jelezni óhajtja, mennyire tisztában van vele, milyen marhaságot mondott a felelő, és hogy mit kellett volna felelnie.

A rossz tanuló felel

Nem, mára nem lehetett számítani, igazán. Hiszen számított rá, persze hogy számított, sőt múlt éjjel álmódott is ilyesfélét: de álmában magyarból hívták ki, igaz, hogy úgy volt, mintha a magyart is a Fröhlich tanítaná. Álmában elintézte az egész kérdést, a párhuzamos vonalokról felelt, egyfelesre.

Mikor kimondják a nevét, nem hisz a füleinek, körülnéz: hátha csoda történik, hátha csak agyrém, nyomasztó lidércnyomás volt, hogy ez az ő neve, és most felébred ebből az álomból. Aztán egy csomó füzetet felkap a padról. Míg végigmegy a kis utcán, a padsorok közt, ezt gondolja: „Ápluszbészerámínuszbégegyenlő ánégyszetmínuszbenégyszet.” Ezt fogja kérdezni. Biztosan ezt fogja kérdezni. „Ha nem ezt kérdezi, átmegyek különbözeti vizsgával a polgáriba, és katonai pályára lépek.”

Közben megbotlik, és elejti a füzeteket. Míg a földön szedeget, háta mögött felzúg az obligát*** nevetés, amit ezúttal senkise tilt be: a rossz tanuló törvényen kívül áll, rajta lehet nevetni.

A tanár leül, és maga elé teszi a noteszt. Ránéz. A rossz tanuló görcsösen mondogatja magában: „ápluszbészer...” veszi a krétát. A tanár ránéz.

– Készült? – mondja a tanár.

– Készültem.

Ó igen, hogyne készült volna. A halálraítelt is elkészül: felveszi az utolsó kenetet, és lenyírta a haját.

– Hát akkor írja.

A rossz tanuló a tábla felé fordul.

Bénégyszetmínuszpluszmínusznegyzetgyökbémínusznegyácészerkétá.

És a rossz tanuló engedelmesen írni kezd, és mondja utána a számokat. Írja, írja, mint Ágnes asszony, tudja, miről van szó, látja a tételt „éppen úgy, mint akkor éjjel”, mikor elaludt mellette, és fogalma se volt róla, mit jelent az egész. Igen, ez az, homályosan sejti, valami másodfokú egyenlet – de hogy mi lesz ebből?

Szép lassan és kalligrafikusan ír. A négyesnek a szárát vastagítja – a vonalból, ami törtet jelent, gondosan letöröl egy darabot, ehhez külön elmegy az ablakig a spongyáért. Időt nyer ezzel. Hátha csöngetnek addig. Vagy valami lesz. Úgyse sokáig szerepel ő itten a dobogón. Ezt még felírja, az egyenlőségelet is szép lassan felrakja – igen, ezt még úgy csinálja, mint más, felsőbb lények, mint egy jó tanuló. Felírja még „d”. A katonaiskolában nagyon korán kell felkelni, villan át az agyán, hirtelen. De aztán hadnagy lesz az ember. Esetleg kimegy Fiumébe.

Közben szép lassan ír – még mindig nem írta le. Hozzá nem értő ember, ha ki ezt a jelenetet figyeli, azt hiszi, valami jó tanuló felel. De a szakértő tudja már, mit jelent az, mikor valaki ilyen határtalan gonddal rajzolja a kettős farkincáját. Halálos csend körös-körül. A tanár nem mozdul. Most beszélni kell.

– A másodfokú egyenlet... – kezdi értelmesen és összehúzott szemmel, mélységes figyelemmel nézi a táblát.

– A másodfokú egyenlet... – ismétli olyan ember modorában, aki nem azért ismétli a szót, mintha nem tudná, mit akar mondani, hanem inkább azért, mert rengeteg mondanivalója közül a leghelyesebbet, a legfrappánsabbat, a legtökéletesebbet válogatja és mérlegeli.

De a tanár, ó, a tanár már tudja, mit jelent ez.

– Készült? – mondja keményen és szárazon.

– Tanár úr, kérem, én készültem.

Ezt bezzeg villámgyorsan mondja: véres dac, lázadó kétségbeesés remeg a hangjában.

Tanár (széles gesztussal): – Hát akkor halljuk.

A rossz tanuló nagy lélegzetet vesz.

– A másodfokú egyenlet az elsőfokú egyenletből származik oly módon, hogy az egész egyenletet megszorozzuk...

És most beszél. Valamit beszél. A második mondatnál arra számított, hogy félbeszakítják – lopva néz a tanár felé. De az mozdulatlan arccal néz, se azt nem mondja, hogy jó, se azt, hogy rossz. Nem szól. Pedig a rossz tanuló nagyon jól tudja, hogy nem lehet az jó, amit ő beszél. Hát akkor miért nem szól a tanár? Ez rettenetes. A hangja reszketni kezd. Egyszerre látja, hogy a tanár felemeli a noteszt. Erre elsápad, és szédítő gyorsasággal kezdi:

– A másodfokú egyenlet úgy származik az elsőből, hogy végig... Tanár úr, kérem, én készültem.

– Polgár Ernő – mondja hangosan a tanár.

Mi ez?

Már egy másikat hívtak ki? Ővele végeztek? Mi ez? Álmodik?

– A másodfokú egyenlet... – kezdi újra, fenyegetően.

Polgár Ernő fürgén kijön, és a tábla másik végén már veszi a másik krétát.

– A másodfokú... Tanár úr, kérem, én készültem.

Senki Nem felel. És most ott áll, egyedül a tömegben, mint egy szigeten. De még nem megy helyre. Neki nem mondták, hogy menjen helyre – odvas és züllött, kitaszított szívvel áll ott –, neki nem

mondták, nem mondták. Ő még felel. Most végigmenjen, újra a padsorok közt? Nem, inkább áll, hülyén: keze dadogva babrál a táblán, a félbemaradt egyenlet roncsai közt, mint a lezuhant pilóta, a motor megpattant hengerei fölött. A másik fiú közben már felel is. Valami párhuzamos vonalakról beszél – ez is olyan idegen és furcsa... mint minden... amivel itt évek óta foglalkoznak körülötte... foglalkoznak vidáman és ruganyosan és hangosan... és amiből ő soha nem fogott fel semmit... néhány mondatot jegyzett meg eddig, s azokon úszott...

És így áll most, még áll, reménykedik, udvariasan figyel, amit a másik beszél... néha helyeslően bólint, legalább ezzel jelzi, hogy ő készült, ő tud... néha bátortalanul meg is szólal, abban az illúzióban ringatja magát, hogy *őt* kérdezték, de csak halkán, hogy ne küldjék helyre... aztán szerényen elhallgat és figyel... előrehajol, részt vesz a felelésben, odaadja a krétát, buzgólkodik a felelő körül, még sűg is neki, hangosan, nem azért, hogy segítsen, de hogy a tanár lássa, hogy ő sűg, tehát ő tud... Egyszóval: nem adja meg magát.

Egyszer aztán minden ereje elhagyja, elhallgat, és még egyszer a katonaiskolára gondol. Elboruló elméjében mint távoli szavak verődnek vissza a zajok... a kréta ropogása... elfolynak az arcok, és pillanatra világosan látja a végtelent, amelyről e percben jelentette ki a felelő, hogy ott a párhuzamos vonalak találkoznak. Látja a végtelent... nagy, kék valami... oldalt egy kis házikó is van, amire felül fel van írva: „Bejárat a negyedik végtelenbe.” A házban fogasok vannak, ahol a párhuzamos vonalak leteszik a kalapjukat, aztán átmennek a szobába, leülnek a padba, és örömmel üdvözlük egymást... a párhuzamos vonalak, igen... a végtelen, a megértés, a jószág és emberszeretet osztályában, ahová ő soha eljutni nem fog... ama „felsőbb osztály”, melybe „elégtelen eredmény miatt fel nem léphet” soha.

(1916)

Szómagyarázatok:

*Bicêtre: Párizsi elmegyógyintézet és börtön; 1792-ben a forradalmárok az épület egyik udvarán sok embert lemészároltak.

**spongya: szivacs.

***obligát: kötelező, elmaradhatatlan.

Forrás: Karinthy Frigyes: *Tanár úr kérem*. Akkord Kiadó, Budapest, 2000. 24–31. o.

Lehetséges tartalmi elemek:

- a karcolatok címe általánosít, a két végletet jelzi, köztük helyezkednek el az osztály tagjai
- a jó tanuló nevét ismerjük, ő egyediségében válik szimbólummá
- a rossz tanuló névtelen, jelezve szürkeségét, jelen nem létét, érdektelenségét a külvilág számára
- az ikertörténetek az iskolai élet alapvető szituációjából indulnak
- a rossz tanuló esetében az álomból a rémálomszerű valóságon át az álomba tart a karcolat
- a jó tanuló mindvégig a realitás közegében mozog
- a rossz tanuló a felnőtt világba való jutás reménytelen küzdelmeként éli meg a feleltetést
- nem verbális kommunikációjuk, mozgásuk is különböző
- a jó tanuló felelése a világba való beilleszkedés és elfogadtatás újabb bizonyítéka
- az elbeszélő eltérő módon viszonyul a két tanulóhoz:
 - a rossz tanuló esetében az elbeszélő azonosul a felelő nézőpontjával, megértő és nem elítélő
 - a jó tanulóval kapcsolatban az elbeszélő ironikus
- a tanár látszólagos szenvtelensége mögött a világ (érdemjegyekben való) megítélésének biztossága és bizonyossága áll
- a tanár viszonya a rossz tanulóhoz az előzetesen is mindent tudó ítélkező
- a jó tanulóval szemben a tanárban az azonosulás és intimitás, a kölcsönös beavatottság érzete uralkodik
- az osztálytársak alkalmazkodnak a fennálló és megváltoztathatatlan hatalmi és erőviszonyokhoz

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: →

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↯

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊕

Különírás jele: ⊖

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználata: –1 pont

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótőben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont – a hibák típusától és mennyiségétől függően)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótóban vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincese közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15